

SLOVENSKI NAROD.

Izhaja vsak dan zvečer, izimši nedelje in praznike, ter velja po pošti prejetan na avstro-ograde deželja vsa leta 25 K, za pol leta 13 K, za četrt leta 6 K 50 h, za jeden mesec 2 K 30 h. Za Ljubljano brez pošiljanja na dom za vse leto 22 K, za pol leta 11 K, za četrt leta 5 K 50 h, za jeden mesec 1 K 90 h. Za pošiljanje na dom računa se za vse leto 2 K. — Za tuje dežele toliko več, kolikor znaša poština. — Posamezne številke po 10 h. Na naročbo brez istodobne vpošiljatve naročnine se ne ozira. — Za oznanila plačuje se od štiritopne petit-vrste po 12 h, če se oznanilo jedenkrat tiska, po 10 h če se dvakrat, in po 8 h, če se trikrat ali večkrat tiska. — Dopisi naj se izvolijo frankovati. — Rokopisi se ne vračajo. — Uredništvo in upravnništvo je na Kongresnem trgu št. 12. Upravnistvu naj se blagovolijo pošiljati naročnine, reklamacije, oznanila, t. j. vse administrativne stvari. — Vhod v uredništvo je iz Vegove ulice št. 2, vhod v upravnništvo pa s Kongresnega trga št. 12.

„Slovenski Narod“ telefon št. 34. — „Narodna tiskarna“ telefon št. 85.

Gospodje volilci!

Kandidatje narodno-napredne stranke so:

Za II. volilni razred

ki voli dne 23. aprila:

Anton Gorše

kantiner in posestnik.

Dr. Lovro Požar

ravnatelj višje dekleške šole.

Anton Svetek

c. kr. računski nadsvetnik.

Volilci! Volite jih soglasno!

Za izvrševalni odbor narodno-napredne stranke:

dr. Karol Bleiweis vitez Trsteniški predsednik.

Manifestačni shod za slovenska vseučilišča v Strakoniceh na Češkem.

(Izv. dop.)

Kako se tudi Čehi zanimajo za naše vseučilišče, pričajo najboljši manifestačni shodi, ki se vrše po Češkem tudi v prilog ljubljanskega vseučilišča. Poleg tega pa prihajajo dan na dan iz raznih čeških krajev peticije za ustanovitev slovenskih vseučilišč. Tak manifestačni shod se je vršil v nedeljo, 13. t. m., v Strakoniceh pri Plznu. Ob polu 3. uri popoldan je otvoril predsednik »Národní Jednoty Pošumavské«, g. Karol Nový, shod ter pozdravil prišlo občinstvo, ki je prav do zadnjega kotička napolnilo veliko in krasno dvorano društvenega doma. Na to je predaval g. vseučilišni docent dr. Srdínko o »mikroskopičnem sestoji človeškega telesa«. Taka predavanja so navadno

vedno v zvezi z manifestačnimi shodi, ker se hoče pokazati, da mora vseučilišče služiti tudi ljudstvu. Za tem je g. jur. Rudolf Šega približno z naslednjimi besedami utemeljeval zahteve slovenskega naroda:

»Že dolgo odmevajo od juga pa do severa — od slovanskega jadranskega morja pa tja do severnih mej naše države glasovi iz milijonov grl. In ti glasovi, ki se dvigajo proti nebu ter pretresajo ozračje avstrijsko — grme iz krepkih slovanskih grl ter zahtevajo glasno in določno pravico, ki jim gredo po postavah in zakonih, na katerih je vzgrajena naša država. In ena naših glavnih zahtev in pravic je, da se nam da priložnost in sredstev, da se nam da slovanskih šol, in to počenši z otroškimi vrtci pa tja do vseučilišč.

In smelo smem trditi, da smo ravno mi Slovenci oni narod, napram kateremu nastopa vlada že več nego mačehovsko, da smo ravno mi Slovenci oni svetopisemski siromaki, ki čakamo pred durmi na drobtinice, katere se nam »morda« vrže od bogato naložene mize.

Vedno in povsod se nam predbaciva, da smo mi Slovenci nekulturen, inferioren narod brez vsakršne literature, da, celo brez svojega jezika. To je sicer le trditve ljudi, ki govorijo iz nevednosti ali pa iz sovraštva do nas Slovencev — če bi pa bilo to res, kdo bi bil v prvi vrsti tega kriv, gospoda moja? Gotovo oni faktor, katerega naloga je v prvi vrsti, da nam da sredstev, da se moremo času primerno izobraziti. In ta faktor je država, katere del smo tudi mi Slovenci! Toda če vprašamo, kaj stori vlada v prosep kulturnega napredovanja Slovencev — moramo z žalostjo konstatirati — nič! Cez 1.200.000 nas je, pa nimamo niti ena slovenske srednje šole, ne ene slovenske meščanske šole, da, niti svojih ljudskih šol nimamo v krajih, v kojih je velika večina slovenska. Gospoda, to so dejstva, ki dovelj jasno govorijo, ki žalostno osvetlujejo pot, katere je nam odkazana —

pot narodnega propada. Toda slovenska nprav je krepka in se je vzdržala vzlic vsem pritiskom od zgoraj, navzlic vsemu sovraštvu od juga in od severa — na jezo naših neprijateljev. In ponosni smemo biti na to, saj smo vzrastli s svojo lastno močjo — ponosni pa tudi na to, da so se na naše stroške, z našimi žulji vzdrževale marsikateri kulturne naprave naših neprijateljev, katerih jim pa ne zavidamo.

In ko je pričel lansko leto slovenski narod zopet s svojo staro zahtevo na dan, da se mu naj ustanovi v Ljubljani vseučilišče — je nastal strah pri vladi in pri naših sosedih, kojemu se je dajalo duška le z roganjem in zasmehovanjem, kajti tehtnih dokazov proti naši pravični zahtevi niso mogli navesti. In da tudi vlada ni imela najboljših vesti, se razvidi najboljši iz naslednjega dogodka. V seji dne 28. decembra 1898 je kranjski deželni zbor enoglasno sklenil, naj se pošlje do Njegovega Veličanstva posebno deputacijo s prošnjo za ustanovitev vseučilišča v Ljubljani. Že v seji 14. marca 1899. je deželni glavar naznanil, da je Nj. Veličanstvo dovolilo sprejeti deputacijo, čas sprejema pa da se bo šele pozneje naznanil. In od tega časa je preteklo že tri leta, in deputacija še ni bila sprejeta. Gospoda, tako se ravna z narodom, ki je vedno v prvi vrsti in najbolj neustrašeno branil državo in dinastijo.

Omenil sem, da je naša zahteva že stara, da, še več — mi zahtevamo le to, kar smo že imeli, kar se nam je pa srečno zopet odvzelo. Sicer je pa v Avstriji že navada, da se le podira, a ne zida. Tako se je pokopalo l. 1810 vseučilišče v Solnogradu, okoli l. 1850 zopet vseučilišče v Olomucu — prav v teh letih se je pa tudi pokopalo naše vseučilišče, toda ne prvič!

Trikrat smo imeli svoje lastno vseučilišče — in trikrat smo ga tudi izgubili!

Že l. 1596 je bil ustanovljen v Ljubljani jezuitski kolegij, ki je imel popolnoma značaj visokih šol — a l. 1784. smo

ga izgubili. Dne 20. julija 1787. je bila poslana prva prošnja za ustanovitev ljubljanskega vseučilišča. Deželni stanovi kranjski namreč so prosili cesarja Jožefa II., naj zopet ustanovi modroslovno fakulteto, v kateri namen se je nabrala svota 22.110 gld. L. 1788. je vlada otvorila zopet modroslovno šolo v Ljubljani, ki je potem obstajala do preosnove avstrijskih šol l. 1819, toda ne nepretrgoma. Napoleon nam je namreč dal popolno vseučilišče. Francozi, ki so vsaj toliko kulturni narod, kot Nemci, nas niso smatrali za nesposobne imeti svoje lastno vseučilišče. Toda ko so Francozi zapustili kranjsko deželo — izgubili smo tudi Slovenci svojo almo mater. Toda l. 1848. so Slovenci zopet zahtevali svoje vseučilišče. In l. 1849. se je faktično dovolilo, da se sme v Ljubljani predavati v nekaterih pravoslovnih strokah. Toda še v istem letu je to prenehalo. L. 1850. pa do l. 1853 smo imeli v Gradcu slovenska predavanja.

In če smo bili Slovenci v onih časih sposobni imeti svoje lastno vseučilišče — smo pač tembolj danes.

Predbaciva se nam pa tudi, da nimamo dovolj materiala. Statistika pravi, da je bilo l. 1897. na gimnazijah in realkah, ki jih obiskujejo Jugoslavlani, 3245 dijakov, na avstrijskih vseučiliščih pa 888 Jugoslovanov. In če vzamemo, da bo le polovica teh dijakov obiskovala ljubljansko univerzo — tedaj presega to število še vedno število dijakov na černoški univerzi, kjer je bilo l. 1897. 369 dijakov.

Toda dokazati hočem poleg tega, da je naše vseučiliško vprašanje tudi največjega pomena za državo samo. Dokazati hočem, da Slovenci vseučiliškega vprašanja ne smatramo za politično, da ne zahtevamo vseučilišča s strankarskega stališča, ampak le s stvarnega, kulturnega, civilizatoričnega. Saj imajo politični boji drugje, na drugih poljih dovolj prostora, da se izvojujejo — ta najvišja znanstvena ognjišča pa naj ostanejo prosta, oddaljena od tega boja — neomadeževana, neoskrunjena. In če s tega stališča opazujemo

LISTEK

Pred sliko.

Spisal St. Řehák Kamenický.

Nekega dne sem šel s svojim prijateljem, ki me je prišel obiskat, na sprehod k Babinu.

Pustivši za seboj Mojzesov vrt, sva obšla po ozki stezici takomenovan »grobišč«, na čegar vrhu stoji mična kapelica, postavljena na spomin že dolgo tu spavajočih vojakov, ki so Bog ve v katerih vojnah prelili svojo kri. Nato sva stopala zmerom višje in višje, da sva dospela na mesto, odkoder je bilo že videti nekoliko koč in pristav babinskih gorjancev.

Moj prijatelj, ki je korakal ves zamišljen za menoj, je dvignil na tem mestu svoj pogled ter obstal. Zagledal je poleg ceste visoko bukev in na njej sliko. Stopivši k sliki, je čital glasno: »Ničesar me ne odvrne od Jezusa Krista«.

Zdelo se mi je, da ga ta izrek, posnet iz svetega pisma, zelo zanima. In bil sem tega zelo vesel, kajti vedel sem dogodbo, ki se je bila pred mnogimi leti tu pripetila ter pustila potomstvu za seboj tole sliko. Mogel sem jo torej svojemu prijatelju povedati ter dati njegovim otož-

nim mislim drugo smer. Zato sem, ne vprašaje ga, sedel na skalo, obraščeno z mahom, ter pomignivši prijatelju, mu začel pripovedovati.

»Dokaj je že poteklo vode v tej reki Metuji, odkar je bival na Babinu bogat kmet, katerega so sploh imenovali Svobodnika. Svobodnik je bil zelo premožen, in dokler je bil v zakonu s prvo soprogo ter z jedino hčerko Nežiko, je bil zadovoljen in srečen. Toda sreča je zbežala izpod njegove strehe takoj, ko je umrla varčna Nežkina mati, ter je Svobodnik pripeljal na svoje gospodarstvo mlado, zalo, toda ponosno mačeho.

Od tega časa se je na kmetiji gospodarilo povsem drugače. Nova gospodinja je bila domišljava zapravljivka, ki nikakor ni bila primerna za takšno gospodarstvo. Nosila je na sebi samo svilnato in atlasovo obleko, na kateri je viselo vse polno trakov in vsakršnih drugih okraskov, na glavi je namesto robca nosila klobuke po najnovejši modi, obiskovala v mestu odličnejše rodbine ter hoteč gosposki živeti, prirejala sijajne gostije, na katere je vabila od daleč naokrog najodličnejše goste. Sploh se je vedla kot graščakinja.

Svobodnik, zaslepljen od ljubezni do svoje mlade žene, se ni brigal za gospodarstvo; ni se zmenil za svarilo svojih so-

sedov, marveč delal samo to, česar si je želela njegova soproga.

Na ta način je Svobodnikovo premoženje neprestano kopnelo; prodajal je kos polja za kosom; končno je prišlo tako daleč, da je bil primoran iskati si pomoči pri židu Eliju v Nahodu.

Po okolici je bil Elija znan kot velik bogataš, ki je ljudem posojal denar na visoke obresti. In gorje onemu, kdor je bil primoran glede posojila obrniti se nanj. Ta kakor bi svojo dušo zapisal vragu.

Zato so na Babinu, ko so poizvedeli, da Svobodnik zahaja k Eliju, sosede resno majali z glavami. In niso delali to brez vzroka. Niso še pretekla tri leta, in po Babinu ter po Nahodu se je čul le jeden glas, da lastnik največje in najlepše kmetije na Babinu ni več Svobodnik, marveč žid Elija, in da bo vsak hip razglašena javna dražba vsega premoženja babinskega Svobodnika.

Tako kmalu se tega seveda ni nihče nadejal, tem manj še Nežika, katere o nikaki nesreči ni imela doslej niti slutnje. Živela je sama zase, za svojo domačijo in svojo ljubezen, ne znajoča, kakšna ujma se zbira nad njih glavami.

Bilo je meseca junija. Svež vetrec je pihljal preko žitnega polja. Že proti večeru je bilo, in solnce je pošiljalo svoj

poslednji nasmeh babinski vasi. V gozd kateri ljudje po okolici imenujejo »Predenec«, ker se je v njem neki reven tkalec obesil na preji, v ta mični gaj je vabil drozg ljudi k večerni zabavi. Žvižgal je na vso moč, sedaj veselo, pa zopet bolestno in otožno, kakor bi pel pogrebno pesem. In zares ni vabil zaman.

V hipu, v katerem se čuti človeška duša tako prosta, tako blažena, je skakala veselo popevajoč od Babina k Predencu gibčna deklica. Govorili so, da je to najlepša deklica vse okolice, dasi je le malo, kdo poznal to skromno nežno cvetko, ki je cvetela v zatišju ter bila od dne do dne ogrevana od solčnih žarkov in napajana s pogorskimi potočki. Sama priroda ji je bila učiteljica. Drugega ni poznala kot svoje drage tičice, s katerimi se je razgovarjala ter nežne cvetke, s katerimi se je igrala. Tako je vzrasla ter se izpremenila v bujno cvetočo deklico. Pogled nanjo je osupnil vsakega.

Zbijajoč šale, se je približala Predencu. Pred gozdičem je obstala. Lasje, spleteni v dve kiti, so ji viseli daleč po hrbtu; roke, podobne alabastru, so se igrale z veliko ivanjščico in dve mični očesci sta zrla uporno v ono stran, v kateri se je vozna pot vila k Nahodu.

Nakrat je zaukala.

(Konec prih.)

